

INTARZIE

DÝHY - Sesazování dýh

Historie výroby dýh

Že je dřevo vzhledově i na dotek teplé, znali už staří Egypťané. Využívali barvu i neopakovatelnou kresbu dřeva ke zdobení nábytku. Drahá vzácná dřeva řezali na malé tenké destičky a v kombinaci se slonovinou, kostí a želvovinou je lepili na povrch nábytku (inkrustace).

Jelikož se technika dýhování rozšířila z Egypta do Řecka, Říma a dále do Evropy, můžeme obdivovat umění a zručnost dřívějších řemeslníků i dnes.

V Evropě, a zejména ve Francii, se začal v 16. století vedle nábytku z masivního dřeva, vyrábět i dýhovaný nábytek.

Značný zájem o tento druh nábytku a tím i nutnost výroby předchůdců dnešních dýh, si vyžádalo zdokonalení způsobu jejich výroby. Průmyslově se dýhy se začaly vyrábět řezáním na horizontálních pilách.

Horizontální stroj, který umožnil větší využívání technologie dýhování, byl vynalezen teprve v první polovině 19. století.

Pro lepší využití a větší výtěžnost se vyrobené dýhy začaly sesazovat a formovat do symetrických a asymetrických obrazců. Postupně z jednodušších sesazenek vzniká intarzie nebo marketérie.

Základní pojmy

Dýha - tenký list ze dřeva vyrobený loupáním nebo krájením

Krájená dýha - dýha získaná krájením bloku v podélném nebo příčném směru k průběhu vláken

Loupaná dýha - dýha určité tloušťky, získaná loupáním výřezu. Pro účely výroby okrasných dýhových sesazenek se používá excentrické loupání výřezů.

Kmenová dýha - soubor, v kterém jsou uloženy dýhy z jednoho bloku (prizmy) tak, jak byly za sebou vyrobeny.

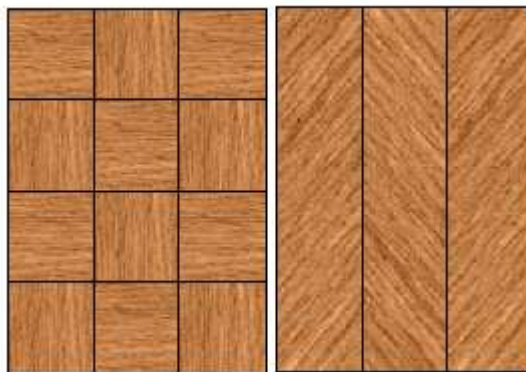
Aro dýha (též. lami dýha, alpi dýha) - dýha z reprodukovanou texturou. Dýha vyrobená z méně kvalitních dýh navrstvených do bloků a slepených. Tento blok se následně pod určitým úhlem nakrájí. Vzniknou tak dýhy různých textur a vzorů.

Mikrodýha - dýha velmi přesně krájená, její tloušťka dosahuje jen několik desetin milimetru (0,05 - 0,2 mm). Tyto dýhy jsou nejčastěji podlepovány lepenkou či papírem pro dosažení větší manipulační pevnosti.

Intarsie - okrasná sesazenka vyráběná převážně ručně (nebo na speciálním razícím zařízení) rozličných tvarů a motivů, vyráběná za účelem ozdobu a prezentace použitých dřevin.

Mozaika - sesazenka pravidelných opakujících se vzorů používaná na výrobu podhledů, podlah a obkladů z aglomerovaných dýh.

Sesazenky - sesazené dýhové formáty určených rozměrů a provedení, vytvořené spojením zpravidla dvou nebo více formátovaných krájených nebo excentricky loupáných dýh. Sesazenka je jednoduchá intarsie.

Intarzie: Jde o techniku historickou: používání dýh znali už Etruskové a Egyptané.

V Itálii vzniká nový sloh **renesance**.

Vyrábí se mnoho nových druhů nábytku – především psací stůl, sekretář a knihovna. Používá se dýhování, sesazují se menší dílce vzácných dřev, uplatňuje se **intarzie a inkrustace**.

Rozvoj výroby intarzií nastal ve středověku a největší rozkvět ve Francii za dob Ludvíka XIV. a XV., kdy se používaly k výzdobě přepychového nábytku. Ve stejné době byl totiž sestrojen stroj na řezání dýh. Lepilo se kostním kličem. Fantazie uměleckých truhlářů byla neomezená. Od geometrických vzorů, olemovaných úzkým proužkem, přešli ke květinovým motivům, poté k obrazům krajín, např. s loveckou tematikou.

Také dnešní moderní doba přeje oživení starších technik. Mění se jen účel použití na něco tak praktického, jako je servírovací táč nebo jen obrázek na zeď pro radost. V každém případě intarzované dřevo interiér proteplí a sjednotí nesterjnorodý nábytek.

1. Připravené dýhy na intarzii.

2. Základ obrazu vyrobíme ze dvou dýh, které jsou zrcadlově sesazené.

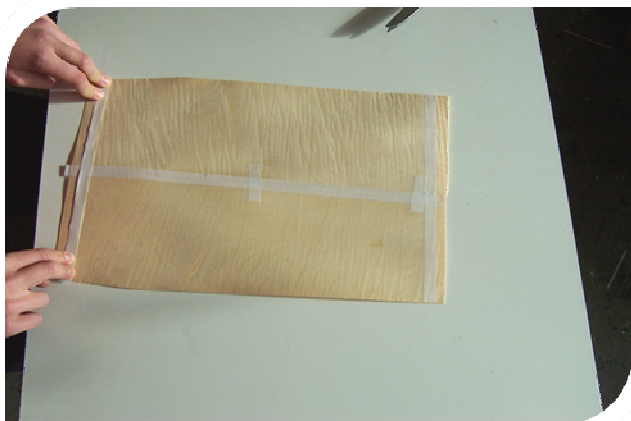

3. Řezy sesazenky sestříhneme na nůžkách.

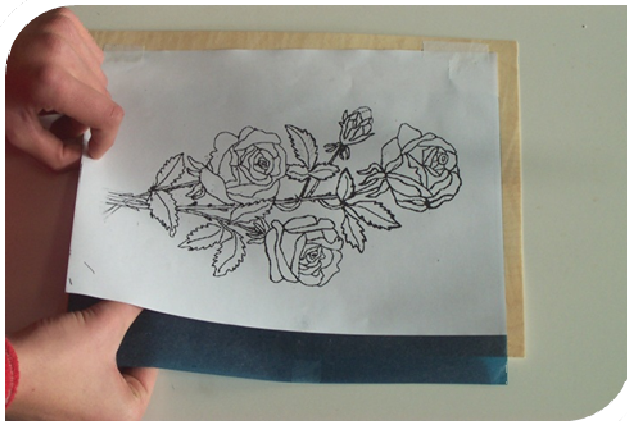
4. Sesazenky srovnáme podle kresby, přitlačíme k sobě a přelepíme krátkou lepenkou na několika místech.

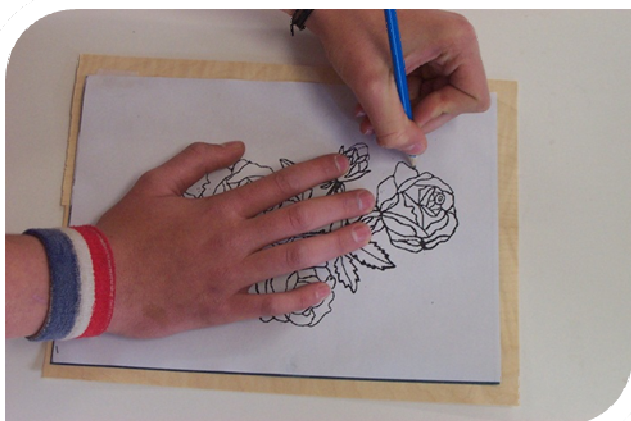

5. Přelepíme lepenkou spojení sesazenky, praskliny a čela dýhy, aby se nám dýha nelámala.

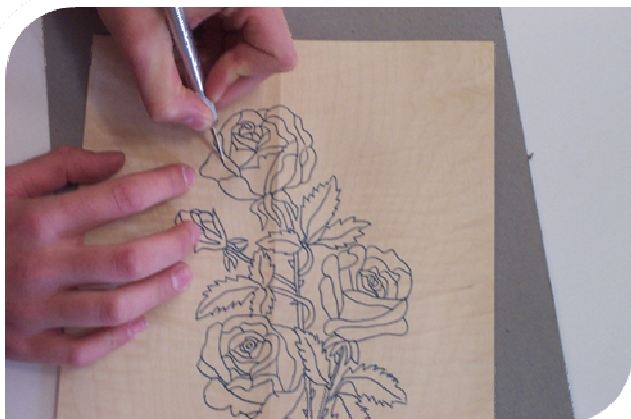
6. Na dýhu si přilepíme stříh a podložíme kopírákem.

7. Tužkou obkreslíme střih.

8. Základová dýha připravená na další práci.

9. Část, kterou potřebujeme odstranit, nejprve vypícháme bodáním, pak vyřízneme.

10. Otvor podložíme jinou dýhou potřebné barvy a stejným způsobem vyřízneme.

11. Krátkou lepenkou zaměněné dýhy přelepíme na pravé straně intarzie (je to ta část intarzie, která zůstane po nalepení na desku nahoře).

12. Intarzie před dokončením.

13. Výroba rámečku.

14. Seříznutí rámečku na pokos.

15. Samolepící pásku odstraníme pohodlněji s pomocí horkovzdušné pistole.

16. Obrázek naformátujeme a olepíme hrany.

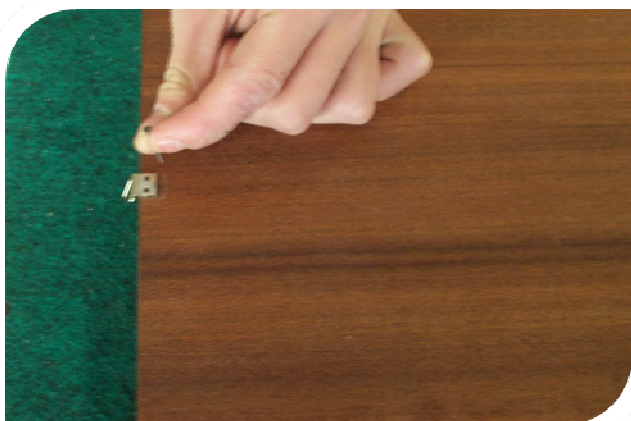

17. Přebrousíme hrany.

18. Plochy brousíme opatrně, abychom neprobrousili dýhu.

19. Po nalakování připevníme očko pro zavěšení obrázku.

20. Dokončený obrázek.

Intarzie řezané pilkou

Dýhy řezeme buď ruční lupínkovou pilkou, anebo strojovou pilkou, tzv. deкупírkou. Ve srovnání s řezáním nožem se pilkou pracuje bezpečněji, rychleji a navíc můžeme prořezávat několik dýh současně.

Barevněji složitější obrazce se zhotovují obdobně. Navrství se a prořeže se najednou takové množství dýh, kolik barev se uplatňuje v předloze.

Při přípravě takové intarzie záleží především na návrhu předlohy, která má plnit určitý estetický záměr. Je však třeba přitom pamatovat i na pracnost sestavy dýhových dílků. Čáry vyznačující řezy nesmějí vytvářet neproniknutelný labyrint, ale mají umožňovat, aby pila při řezání mohla častěji „vyjít“ z obrazu tak, aby se daly jednotlivé dílky postupně oddělovat. V předloze lze také vyznačit strukturu dřeva, především pak směr vláken, letokruhy, póry, dřevové paprsky apod.

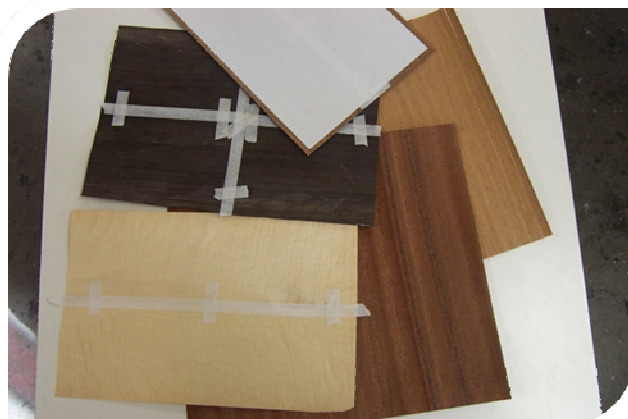
Při vrstvení dýh před řezáním je možné místo prokládání dýh papírem a lepení položit dýhy na tenkou překližku nebo sololit. Stejná deska se přiloží na dýhy i shora.

Desky mají asi o 1cm přesahovat přes okraje dýh. Na horní desku se přilepí papírová předloha. Tenkými hřebíčky se celý svazek probije tak, aby každý dílek byl přichycen dvěma hřebíčky, které se na vnější ploše spodní desky ohnou. Po rozřezání souboru se hřebíčky vytáhnou, a tak se uvolní jednotlivé kousky dýh. Dýhy se potom sesazují běžným způsobem. Kolik odlišných dýh se použije, tolik barevně odlišných obrazců lze sestavit.

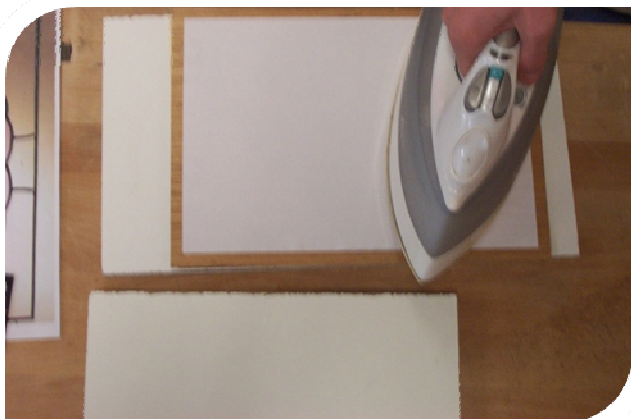
21. Připravené papíry na podlepení dýhy a stříh, podle kterého budeme řezat.

22. Připravíme si dýhy, které si podlepíme papírem. Počet dýh závisí na počtu barev na stříhu, které budeme mezi sebou zaměňovat.

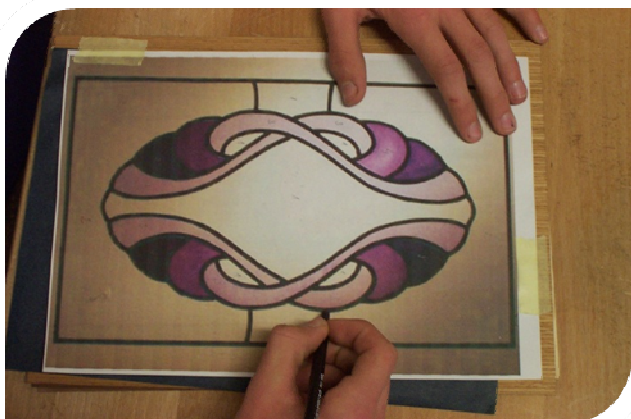

23. Na papír nanese se tavné patexové lepidlo.

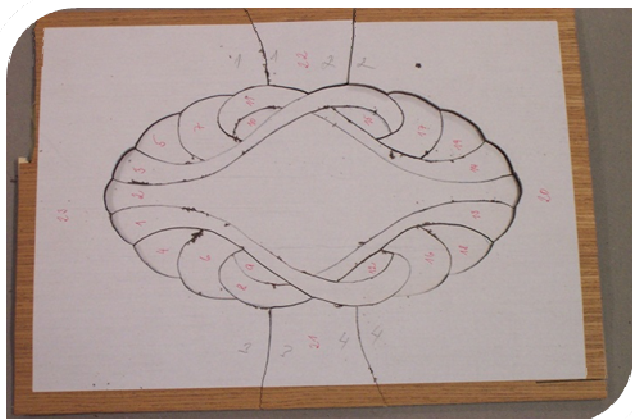

24. Přiložíme další list na sebe, žehličkou zahřejeme celou plochu, až se lepidlo rozpustí.

25. Teplou dýhu stáhneme ztužidlem a počkáme, až vystydne. Tyto operace opakujeme s každou dýhou.

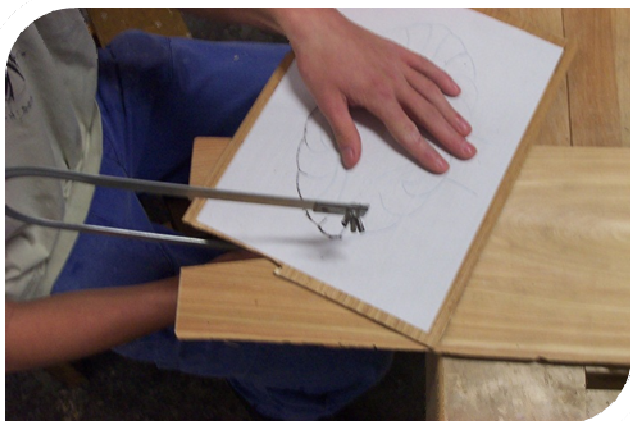

26. Na vrchní dýhu přeneseme přes kopírák tvar intarzie.

27. Každou část intarzie očíslováme jak na dýze, tak na stříhu. Pomůže nám to později při sestavování obrazu.

28. Podložka, pila a pilové plátky.

29. Lupínkovou pilou opatrně vyřežeme každý díl obrazu.

30. Řezat můžeme i elektrickou lupínkovou pilou.

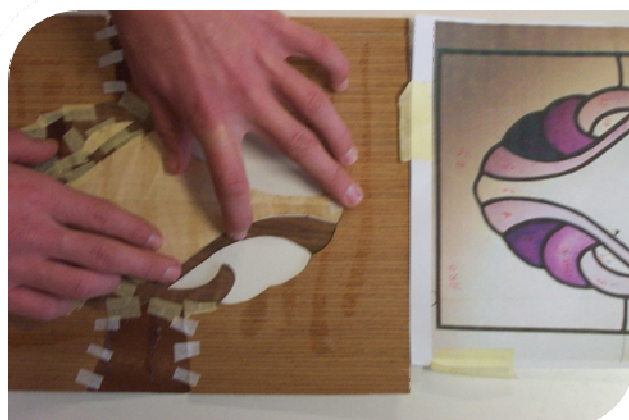

31. Nahřáním roztavíme lepidlo.

32. Postupně oddělíme každou část obrazu.

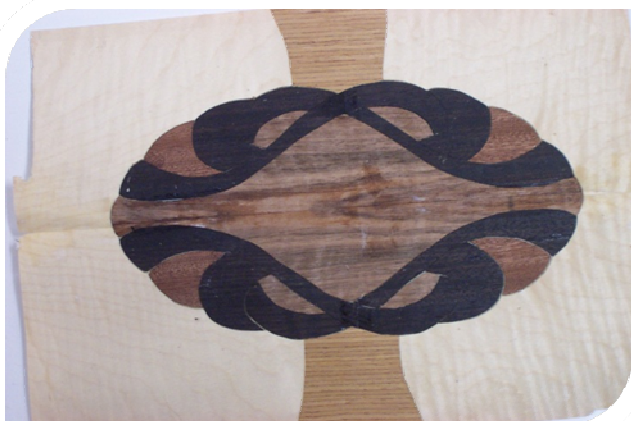

33. Postupně podle čísel sestavujeme intarzie. Počet intarzií závisí na počtu navršených dřív, v našem případě pět kusů.

34. Jednotlivé části obrazu podlepujeme lepenkou.

35. Sestava pěti intarzií z jednoho řezu.

36. Intarzii ořízneme, připravíme rámeček, který se skládá z pásku a příčné dýhy.

37. Pásek a příčnou dýhu přilepíme lepenkou okolo celé intarzie. Konce pásků přes sebe přečnávají.

38. Pásky připravené na oříznutí.

39.Podle pravítka seřízíme rohy na 45° a přelepíme lepenkou.

40.Nastříháme dýhu na zadní stranu obrazu, nařezeme překližku, na kterou intarzii nalepíme a připravíme se na klížení.

41.Na namazanou překližku přiložíme z jedné strany intarzii a z druhé dýhu.

42.Intarzie připravené na klížení.

43. Ořízneme obrázek na přesný rozměr a olepíme hrany.

44. Dýhořezkou ořízneme přebytečnou dýhu.

45. Intarzii přebrousíme brusným papírem, nejprve hrubým pak jemným.

46. Pomocí polny, lihu a penzy přebrousíme intarzii. Broušením plníme póry v dýze a mezery mezi dýhami.

Vypalování - opalování

Zdobných technik je mnoho, zmíníme se ještě o některých méně náročných způsobech zdobení povrchu.

Na prvním místě je vypalování lineárních ornamentů do povrchu dřeva vypalovací jehlou — vnitřní plochy se velmi často vykrývají barvou.

Ozdobnou technikou je připalování částí ornamentu při jednoduché intarzii, kdy se povrch dýhy ožehne rozpáleným plochým železem.

1. Materiál připravený na výrobu dvou jednobarevných intarzií.

2. Náradí, které potřebujeme k výrobě - dýhořezka, sada nožů na dýhy, lepicí páska, molitan pro navlhčení pásky, pravítko, nůžky.

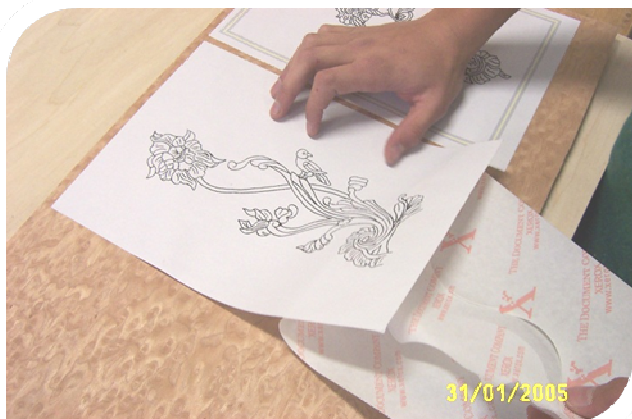

3. Střihy, podle kterých budeme intarzii vyrábět. Mohou být připraveny na papír a pak je přeneseme na podkladovou dýhu pomocí kopíráku, nebo jako v našem případě pomocí samolepícího papíru.

4. Odstraníme spodní krycí papír.

5. Papír řádně přitlačíme, dobře přilepený papír zabraňuje drobení základové dýhy.

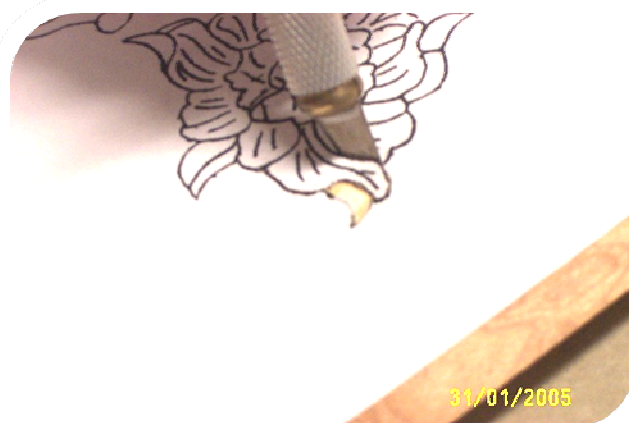
6. Stejně přilepíme i druhý stříh.

7. Pohled na přilepené stříhy.

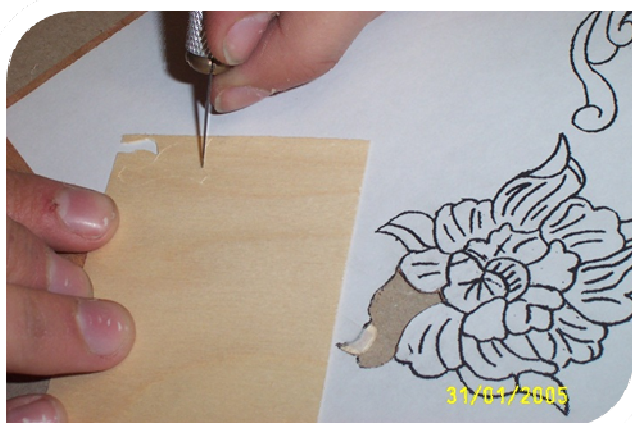

8. Připravené základy od sebe oddělíme dýhořezkou.

9. Nožem na dýhy vyřízneme požadovanou část a zároveň si označíme dýhu, kterou za odstraněný kus zaměníme.

10. Podle značek vyřízneme potřebný kus a malou lepenkou přilepíme. Nelepíme velkými kousky lepenky, protože by nám později překážela.

11. Dále postupujeme stejným způsobem.

12. Opatrně odebíráme části mozaiky a v rozpáleném písku ji opálíme.

13. Opálené části vložíme zpět do intarzie a přelepíme lepenkou.

14. Po zalisování intarzie, lepenku navlhčíme a odstraníme.

15. Obrázek ořízneme a na hrany nalepíme dýhu.

16. Obrázek přebrousíme a nalakujeme.

17. Dokončený výrobek.

Benátská mozaika

V renesanci se italský nábytek zdobil mozaikou z perleti. Tenké, neregulární úlomky perleti se vtlačovaly do křídového mastného nebo lakového tmelu, po uschnutí se přebytečný tmel setřel a mozaika se vyleštla.

Benátskou mozaikou se vykládal přírodní leštěný nábytek i nábytek černě lakovaný.

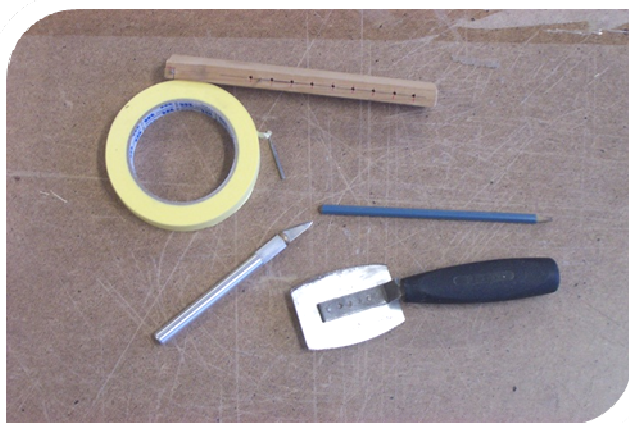
Mozaika tvoří většinou rovné pásy a rámuje intarzovanou plochu. Čím je perleť barevnější, tím je mozaika působivější.

Benátskou mozaikou se v minulém století doplňovala intarzie kovem a perletí.

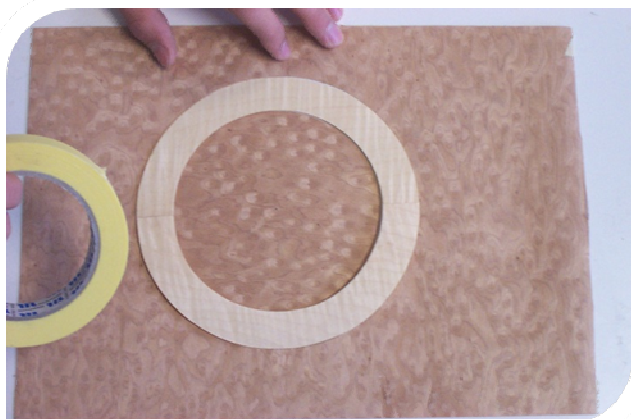

1. Materiál připravený k výrobě: perleť, dýha, mramor a výkres.

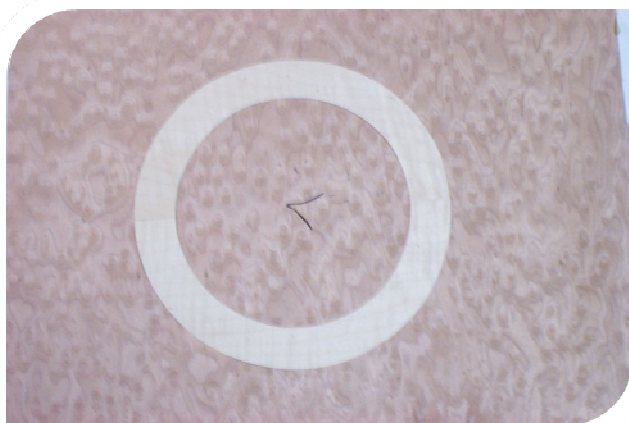
2. Náradí, které potřebujeme k výrobě intarzie.

3. Kružnici v intarzii můžeme vyrobit pomocí kružítko.

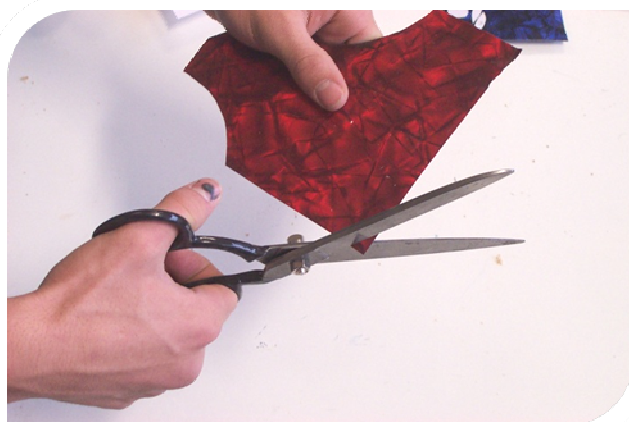
4. Části intarzie poskládáme do obrazce a přelepíme lepenkou.

5. Nožem na dýhy vyřežeme otvory pro tykadla a vložíme dýhu.

6. Z papíru vystříháme části motýlů a poskládáme je na připravený materiál. Malého motýla složíme na umělou perleť a velkého na perleť přírodní.

7. Umělou perleť vystříháme nůžkami.

8. Přírodní perleť vyřežeme pilkou a zabrousíme bruskou.

9. Připravené části motýlů k další práci.

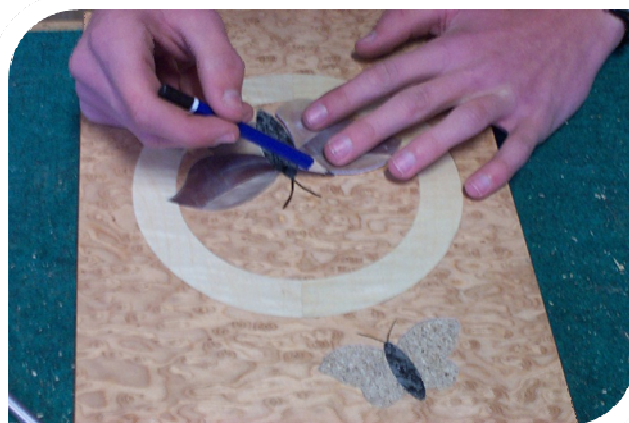
10. Z kamene vyřízneme kousek pro výrobu těla motýla.

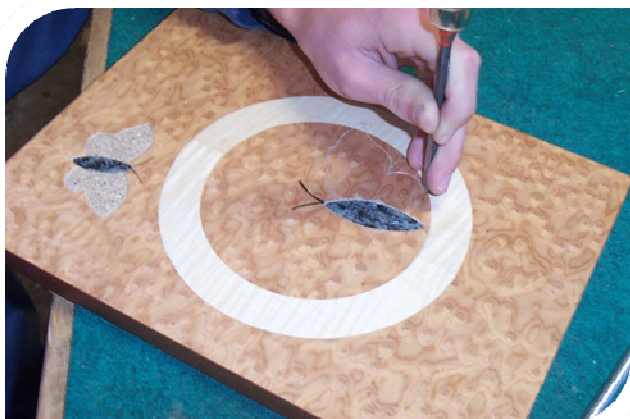
11. Připravený kousek opracujeme na potřebný tvar.

12. Intarzii nalepíme na desku, ořízneme, přebrousíme a jednou přelakujeme. Tělo motýla přiložíme na určené místo, obkreslíme a vydlabeme pro něj lůžko.

13. Připravené části motýlů obkreslíme na intarzii.

14. Na vydlabání lůžka použijeme úzké dláto.

15. Připravená intarzie na vlepení perleti.

16. Na vlepění perleti do intarzie použijeme epoxidové lepidlo.

17. Perleť vložíme opatrně do lůžka a zarovnáme s povrchem obrazu.

18. Otvory okolo perleti vyplníme roztaveným voskem.

19. Po nalakování připevníme očko pro zavěšení obrazu.

20.Dokončený výrobek.

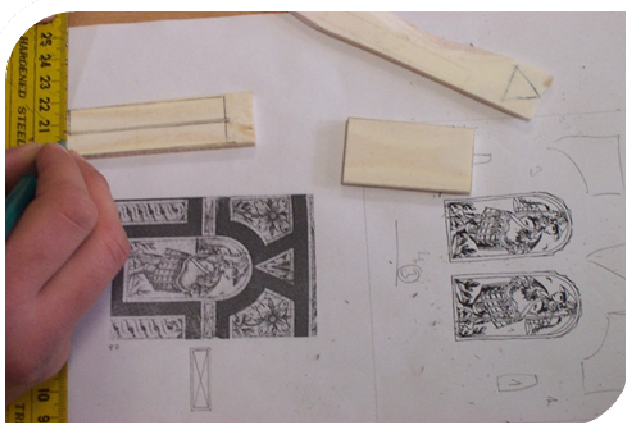
Gravírování

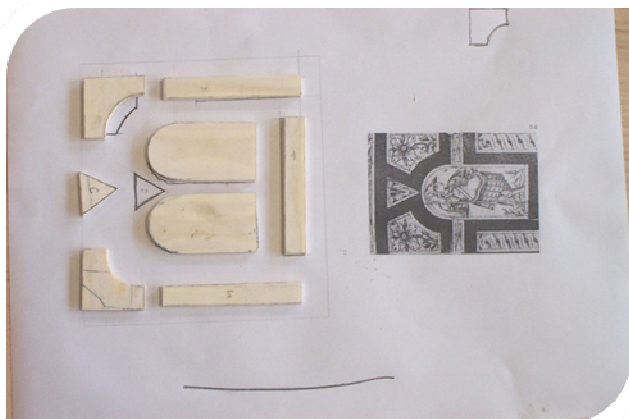
Gravírování, rytí, rovněž velmi často doplňuje intarzii. Rytina v intarzii se provádí jemnými dřevoryteckými rydly a při leštění se zaplňuje pemzovým práškem s politurou, aby ztmavla a byla výraznější. Gravírování se vyskytuje i na intarzii a inkrustaci kostí, perletí a rohovinou. Efektní, avšak málo trvanlivá a hodnotná, je kresba perem na povrchu dýhovaných ploch. Lineární kresba se provádí sépiovou barvou, někdy čínskou tuší. Napodobuje většinou rytinu nebo vypalování.

1. V další části provedeme zdobení dřeva kostí, kosti připravené k práci.

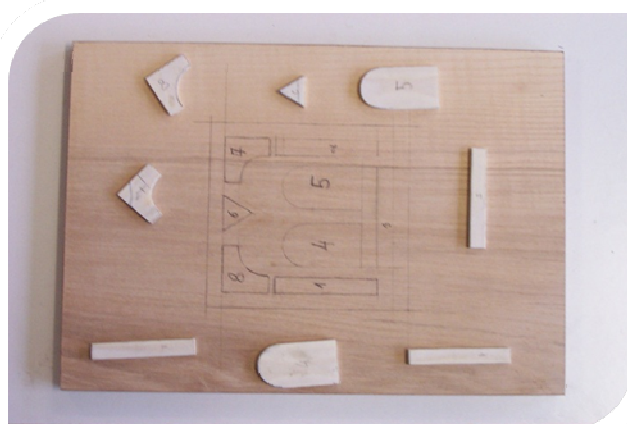
2. Podle velikosti kostí si upravíme velikost obrázků, narýsujeme obrazce na připravené polotovary.

3. Lupínkovou pilkou vyřežeme potřebné tvary, začistíme hrany a očíslováme dílce.

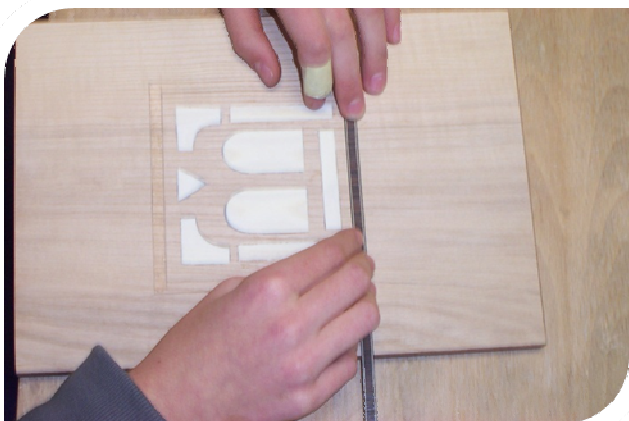
4. Na připravený obraz obkreslíme každý obrazec a přepíšeme čísla.

5. Dlátem vyhloubíme lůžka pro připravené kosti. Do lůžek nanese epxidové lepidlo, vložíme kosti a po vytvrzení přebrousíme celou plochu.

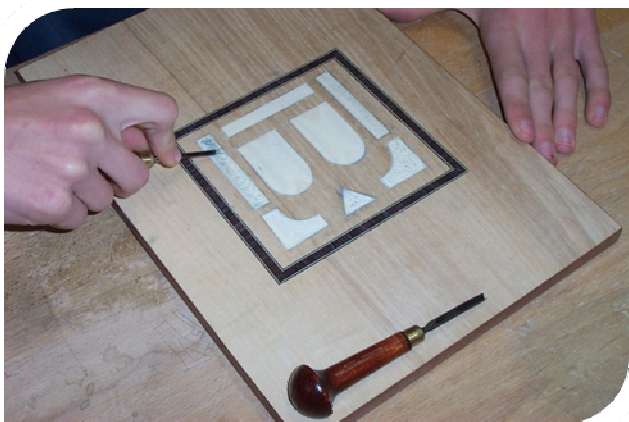
6. Rytinu orámujeme páskem, který také musíme zapustit do obrazu.

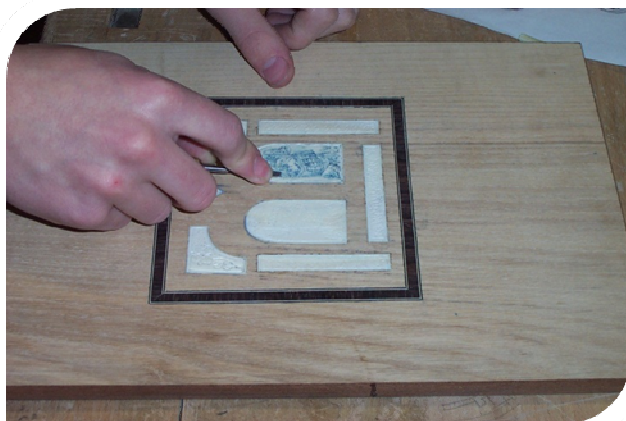
7. Pásek vložíme do lůžka a zařízneme konce na pokos.

8. Pásky přelepíme po jedné straně lepenkou, odklopíme lůžko, natřeme lepidlem a zalištujeme.

9. Přes kopírák překreslíme ornament na kost a rydlem vyryjeme obrys obrázku.

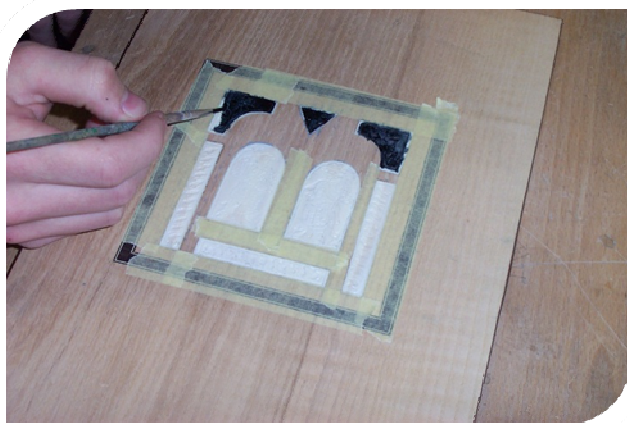
10. Pracujeme opatrně, aby se malé části kosti neulamovaly a hloubka rytiny byla stejnomořná.

11. Větší plochy můžeme odebrat ruční frézou.

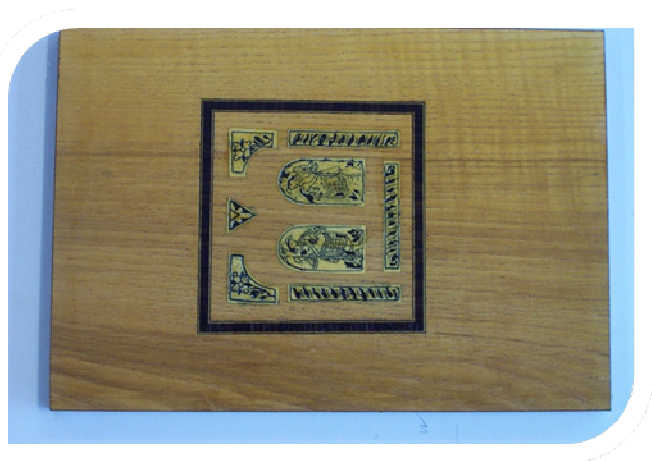
12. Dokončenou část přetřeme šelakem zabarveným do černa.

13. K zabarvení šelaku můžeme použít např. mořidlo.

14. Celou plochu přebrousíme jemným skelným papírem.

15.Dokončený výrobek.